

1) Ընդ որում թիվերը բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9-ից մինչև  
2-ը: Յայտարարում թիվները ընդունում են ամեն լեզուներով:  
Յայտարարում թիվների բառին 2 կ, ընկալմանը համար կրկնապատկել

Ն թէ կարելի է մանուկներին սովորեցնել թէ՛ 1, աւ, եւ, իւ, աւ, լի, լի, աւ, աւ պէտք գրել աւով, 2, բառի ըսկզբում եւ ուից յետոյ պէտք է գրել վով, — թէ՛ ցի կարելի մանուկներին կատարող

մար կարող է կազմել որով հետո  
թեմայի կարելի է յատկապէս ժողովա-  
րանի համար առանձին տուն շինել:

Վովկասում արքունի գանձարանի հա-  
շուով նախագահը շինելու խնդիրը բա-  
ցառական մտքով է վճռուած: Առհասարակ,  
«Ս. Յ.»-ի ասելով, այդ մասին  
կազմուած յանձնաժողովը միաձայն վճռել  
է արքունի գանձարանի հաշուով ոչ մի  
տեսակ նախագահ չշինել:

Մեզ հայտնի է, որ թիֆլիսի  
մօտ գտնուող Սարթաշաղ գիւղում,  
Ջրաղացայանի անդգոտութեան պատճա-  
ռով, այրուել է յիշեալ գիւղացի Մ. և  
Ի. Մալաքիւնիքի ջրաղացը: Վնասը մի  
քանի հազար ռուբլ է: Մի ամբողջ ըն-  
տանիքը, որ այդ ջրաղացով էր ապրում,  
այժմ թշուառ դրութեան մէջ է մնա-  
ցած:

Ինչպէս արդէն հայտնի է, Բեր-  
լինի պետական բանկին մօտ 100,000  
մարկ էր գողացուել և գողը ինչպէս  
ենթադրում էին, Վովկաս էր փախել,  
որտեղ և ոստիկանութիւնը մինչև օրս  
որոնում էր նրան: Այս օրերս յիշեալ  
գողը, որ Սերբոր Ինգլաուս է կոչուում,  
բռնուած է թիֆլիսի մօտ գտնուող Բա-  
տանի գիւղում, որտեղից նա ուղեցել  
է ձիւր վարձել և փախել թիւրքիս  
Ներկայումս նա արդէն թիֆլիսի Մե-  
տիւրի բանտումն է:

Ինչպէս մայրաքաղաքի թերթերը լսել  
են, առաջինպէս տարուածից Վովկասում  
և Ռուսիայի ուրիշ տեղերում գտնուող  
նախագահի հողերը պետական կալուած-  
ների միւնիստրութեան վարչութեան տակ  
կը մտնեն:

«Վովկասի գեղադորներէ ընկերու-  
թիւնը» կերակր օրուանից, ղեկավարների  
Զիւց արդէն սկսել է իւր գործունեու-  
թիւնը:

ԲԱՆՈՒՅԹ.—Պանդխտութեան գիւնը  
հայերիս համար կարծես սովորական բան  
լինի դարձած, առաւելապէս դարաբաղ-  
ցիկների համար, որոնք իրենց ստանն ու  
հայրենիքը թողած ղիմում են: Բայց,  
այս նոր աւանդակ երկրորդ, փոք աշխա-  
տելու համար, Վերջին ժամանակներս  
Ղարաբաղի և Հին-Նախիջևանի գաւառ-  
ներից այնքան պանդխտութեան են եկած  
այստեղ, որոնք թիւ և համար չկայ: Եկել  
են առաւելապէս 10—12 տարեկան փոքր

պէս սովորեցներ: Եւ բաւի սկզբում և  
ուրիշ յետոյ պէտք է զրկւ զու. 2. ճաշ-  
նաւորներէջ յետոյ (բացի ուրիշ) Էում,  
իսկ քաղաքացիներից յետոյ ուրիշ: Վար-  
ժում ենք այս կանոնը նոյնչափ և ասելի  
զմեռանի կըլլին: մանուկների համար,  
քան թէ պ. Աղայանի, Էւ, Էւ, Էւ, Էւ,  
Արտաստութեան վրայ միայն հիւ-  
նուելով ներքին է զրկել նոյն, ասվել,  
նախդ, Աստուած կամ նախ, ասել, նը-  
ւաղ, Աստուած, բայց միթէ նոյն չափով  
նեղել, չէ գրել և թարգմտել, և մարթի,  
վարթապետ, և կարթալ, և երթալ,  
արթիլ կամ արծիլ, արիւլ, թուալ,  
գարցալ և այլն, և այլն, այսինքն այն  
գրութեամբ, որի համար պ. Աղայանն  
ասում է գրել ըստ «Հայկական աշխար-  
հի» և աւելացնում է. «Բայց ուր կը  
տանի մեզ այս անխնայութիւնը մեր  
գրականութեան մէջ», և ճշմարտ, որ  
կը տանի մեզ այս անխնայութիւնն ու  
բարեկեան խառնակութիւնը մեր ուղ-  
ղադրութեան մէջ այն օրից ի վեր, երբ  
պ. Աղայանն սկսեց Էւրը սկսել և ու-  
երն ասել: Միթէ պ. Աղայանն իրա-  
ւունք ունի ձայն բարձրացնելու «Հայկա-  
կան աշխարհի» ուղղադրութեան դէմ,  
որ աւելի քաղաքական չափով, քան թէ  
պ. Աղայանը, ձգտում էր մեր ուղղա-  
դրութիւնը հիմնել կենդանի արտասա-  
նութեան վրայ:—Արժում ենք որ ի-

տղաներ, որոնք իրենց գիւղական ու-  
սումնարանը թողած, այստեղ փողոց-  
ներումը թափառում են ղիմելով այս  
ինչ վաճառականին, այն ինչ մանրա-  
վաճառին խնդրելով, որ իրենց ծառայ-  
ընդունեն: Բայց ամեն տեղ մերժում են  
ստանում: Թափառող երեսներէից չա-  
տերը, որոնք տեղս բարեկամներ ունին,  
ձանապարհածախս են ստանում, ևս  
գառնում իրենց հայրենիքը, իսկ մնա-  
ցածներն անթիւ փողով թափառում են  
փողոցներում: Վարաբաղի հայ գիւղացի  
ծնողները ուշադրութիւն են դարձնում  
ղէպի իրենց թշուառ գաւառները:

Տեղիս առևտուրն ընկած դրութեան  
մէջ է. արտուստիւր ու գանգաւաններ է, որ  
լսում է առևտրականներէ բերանից: չա-  
տերը մինչև անգամ չեն կարողանում ի-  
րենց խանութի ծախքը լրացնել: Եթէ  
այսպէս շարունակուի, շատերն իրենց  
խանութները կհրաւարեն, և արդէն իսկ  
սկսել են հաւաքել:

ԳՈՒԹԱՑԻՍԻՑ.—Կուէթից վաղաթա-  
ռում օրիորդ Նիկարաթի Սարկիսի եղ-  
բայրները պ. պ. Աստուղին և Անդ-  
րէաս, այս չաբաթ, թափան օրը ի  
յիշատակ իրենց սիրելի քրոջ, մուսկա-  
հայի տեղ տեղափոխել հայոց ուսումնա-  
րանին յիսուն ռուբլի նուիրեցին:

ԳՆԱԶԱՑԻՑ.—Գանձա գիւղը գտնու-  
ում է Արաբալարի գաւառում, համա-  
նուն քաղաքից ղէպի արեւելք մօտ 25  
վերստ հեռավորութեամբ: Սա Արաբա-  
լարի լեռնաշղթայի և բնութեան պար-  
զներով հարուստ գիւղերից մէկն է:  
Իւր ցով ու անողջարար օդով, բազմա-  
թիւ սառն ու վճիտ աղբիւրներիով և ըն-  
դարձակ ու ծաղկազարդ դաշտերով ու  
հովիտներով, Գանձան կարող է ամբողջ  
դաւառի թագն ու պսակը համարուել:

Գիւղը կազմուած է 120 ընտանիքից,  
որոնք բոլորն էլ հայադաւաններ են: Ու-  
նին արքունական ուսումնարան, որ գը-  
տնուում է գիւղի հարաւային կողմում:  
Ուսումնարանն ունի մօտ 80 աշակերտ,  
որոնք միայն նոյնիմբ կամ ղեկավար-  
ներ ամառից են սկսում կանոնաւոր յա-  
ճախել ուսումնարան: Դաստաւութիւնը  
չարժանաւոր է մինչև մարտ ամիսը,  
երբ սկսում է վար ու ցածրը և բոլոր  
աշակերտները դնում են իրենց ծնողնե-  
րին օգնելու: Ուսումնարանն ունի ե-  
րեք հոգաբարձու տեղացի գիւղացիներ:  
Իրից, որոնք բոլորովին անհոգ են ղէպի  
իրենց պաշտօնը: Նրանք իրենց պատ-  
կանաւ գործերը կատարելապէս յանձ-

նարումը չունի, որովհետև սկզբունք ու  
հիմք մէկ է. եթէ պ. Աղայանը նու-  
ազ, նուէր, ղեկով գրում է նոյնը, նվազ  
ընդիլ կամ նւէր, ղեկով, որովհետև հին  
ուսն վ է արտասանուած այժմ, միթէ  
հայր Խորէնի իրաւունք չունի մարդ,  
վարդապետ, աղբ, և այլն բառերը ղրե-  
լու մարթի վարդապետ, արիւլ, չէ որ  
աղբ բառերի մէջ էլ ղւն այժմ թ է ար-  
տասանուած, եւն է, ղւն իս, բւն պ.  
Արժում ենք պ. Աղայանի կարծիքին  
հակառակ բան արած չէլիք լինիլ, այլ  
նրա սկզբունքն ընդարձակ չափով գոր-  
ծադրած կը լինէինք, եթէ առաջարկէնք  
ոչ միայն ուրիշ փոխանակ վ կամ Էրեւ,  
այլ միևնոյն արտասանութեան հիման  
վրայ գւն թ, բւն փ կամ պ, գւն ք,  
եւն է, ուն օ, ղւն չ կամ ճ, ծւն ճ, ճւն ց  
կամ ծ, և այլն, և այլն, ղրեւ այն բոլոր  
բառերի մէջ, երբ որ այդպէս միանման  
են արտասանուած: Արժում ենք այդպէս  
իրաւունք ունենք առաջարկելու և գրե-  
լու: Բայց պ. Աղայանն ինչպէս հակա-  
ռակ է վերջին տեսակ փոփոխութեանը  
մեր ուղղադրութեան մէջ. նա ասում է.  
«Նոյնիմբ աղգային գրականութեան  
մէջ տալիս ձայնը ժողովարարով կամ զա-  
նազան պատճառներով փոխել էլ, նոյն  
տառը պիտի շարունակի գրութիւնն ու-  
նեմալ միևնոյն բառում, իրեն այդ կա-  
ղապարի բաղադրեցիչ անհրաժեշտ մաս-

նել են ուսուցչին, այնպէս որ վերջինս  
լի է հոգաբարձուի թէ տեսչի և թէ բո-  
լոր առարկաների ուսուցչի պաշտօն է  
վարում: Տարին միայն մէկ անգամ (յա-  
ճախ մայիսին) այցելում է արքունա-  
կան ուսումնարանների տեսուչ և քնն-  
նում աշակերտներին: որոնց խղճ ու-  
սուցիչը ստիպուած է լինում արտերից  
կամ աներից հաւաքելու:

Մեզանում այս տարի նոյնպէս, ինչ-  
պէս միշտ, ձմեռը բաւական խիստ է,  
Հոկտեմբերի վերջերից սկսուեցին ձիւ-  
նախառն փոթորիկներ և սառնամանիք-  
ներ: Գիւղացիք պատապարուած տաք  
գտնութեամբ, ձմեռային երկար գիւղերն  
անց են կացնում «Սաղ Վարիքի» կամ  
«Քեարիքի» հերթաթիւները կարդալով:

Այս տարի մեզանում անստուգանքի  
պաշարը սուղ լինելու պատճառով, գիւ-  
ղացիներից ոմանք, վերցրած իրենց ա-  
նասունները, գնացել են գանազան կող-  
մը ձմեռն անցկացնելու:

ՅԻՆԻՎԱԼԻՑ.—Յիւնիսկում նոյեմբե-  
րի 10-ից արդէն բացուած է «Վովկասի  
Հայոց բարեգործական ընկերութեան»  
տեղական ճիւղը: Վարչութեան անդամ-  
ները հետեւեալ անձերն են ընտրուած.  
Արթ. Սահակ ք. Թախանեանց, պ. պ. Ա.  
Ջաւրեանց, Ս. Մուրադեանց, Է. Օհան-  
եանց, Յ. Նարալեանց, իսկ փոխանգրա-  
նի պ. պ. Ս. Նախանեանց, Ի. Մեւ-  
քոյեանց, Ն. Թախանեանց, Վարչութեան  
նախագահ և գանձապահ ընտրուած է  
պ. Ա. Ջաւրեանց, նախագահի օգնական  
պ. Ս. Մուրադեանց, իսկ գործաւար պ.  
Յ. Նահապետեանց:

ՕՐԵՍՍՈՒՑԻՑ.—Մեզ գրում են. —  
Նոյեմբերի 28-ին տեղիս «Ջաւ Հա-  
մեմիայում» կայացաւ հայոց երեկոյթ՝ յօ-  
ղուտ Օդեսայի հայոց ծխական դպրոցի  
Թատրոնաւորների մի խումբ, որը բազ-  
կացած էր ղլխաւորապէս հայ ուսանող-  
ներից, ներկայացրեց Տ. Գրիգորեանի  
«Վուսպատաւոր ևս էի» վեպը: Գը-  
լխաւորը երախտարները սրանք էին.  
Միխայիլ Ներոյիլի—պ. Մեւեանց, Մա-  
րիա (նրա կինը)—օր. Ս. Լաւրեանց, Մա-  
րիա (ձառայ)—ձ. Բաւեանց, Աննա  
(աղային)—օր. Ս. Ուրեանց, Գրիգոր  
Արքայիլ—Ս. Միւսեանց, Ներկայացուին  
ընդհանրապէս լաւ անցաւ: Միայն մի  
քանի նկատուածիւններ Զ. Բաւեանցը,  
կատարելով ծառայի դերը, խիստ բարձր  
ձայնով էր խօսում իւր պարտի և տիկ-  
նայ հետ: այնպէս որ կարելի է հաւա-  
սացած լինել, որ կեանքի մէջ ոչ մէկը

ներից մէկը, այդպէս նրանից ձիւտ գա  
ղափար չի ձուլուիլ:

Եթէ այդպէս է, հապա ինչու պ. Ա-  
ղայանն իւր ասածի հակառակն է վար-  
ւում, ու նշանադիր փոխում է վի կամ  
Էի (Էն էլ այս ղէպում իբրեւ վ է ըն-  
տասանուած): Նա ասում է. «Բառերը քո  
արտաբերութեան եղանակով մի գրել,  
այլ այն գրելով, որով ղրեւ են նրան  
նախընդ», այսինքն եթէ Էրեւ բառի  
արտասանութիւնն այժմ Էրեւն է, հոգը  
ձառն Էրեւն է, կամ Էւն է, այդպէս տղի  
արտասանութեան համեմատ մի գրել,  
այլ նախնեաց գրութիւնը պահել: Բայց  
և այնպէս, աւելացնում է պ. Աղայանը,—  
իմ այս վերոյիշեալ կարծիքին հակա-  
ռակ, թէպէտ նախնեաց ղրեւ են նուազ-  
նուէր, գաւաթի, յօղւած, արարած, օտեղծ-  
ած, ղեգով և այլն,—դու պէտք  
է գրել: նուազ, նուէր, գաւաթ, յօղւած,  
արարած, օտեղծած, ղեգով և այլն. և  
ինչու այս, միայն նրա համար, որ եւ,  
սկսել եւ ուերն ասել, Էւրը սկսել,  
ուստի և դու էլ պէտք է այդպէս անես,  
այսինքն իմայն այս ղէպում պէտք է  
լի ձ պէս նախնեաց գրութիւնը թողնել,  
իսկ մնացած ղէպերում պէտք է ամուր  
բռնել նախնեաց գրութիւնից:

Արժում ենք, պ. Աղայանը բացորոշ  
հակառակ է լինել իրեն, եթէ նա այն-  
քան մեղեանք կրկնով պաշտպանում է

չի համաձայնուի մի օր անգամ պահել  
այնպիսի ծառայի, որպէս պ. Բեւեանց  
էր ներկայացնում: Բայց այնու ամենա-  
յիւ ձ. Բ. բոլորից լաւ կատարեց իւր  
դերը: Պ. Մեւեանց ստալին տեսարան-  
ներում բնի վրայ արագ-արագ քայլեր  
էր անում: Բայց այնպէս արագ խօսում, որ  
լաւ տպագրութիւն չէր գործում: Օր. Ս.  
Լաւրեանց թէ և ուրիշներից լաւ էր սովոր-  
ւել իւր դերը, սակայն վախենալով էր  
խօսում (առաջին տեսարաններում նրա  
ձայնը մինչև անգամ ղողղում էր): պատ-  
ճառը մեր կարծիքով այն է, որ նա  
միայն Էրեւրը անգամն էր բնի  
գուրս գալիս: Օր. Ուրեանց վառ  
էր խաղում, եթէ աչքի առաջ ունե-  
նանք այն հանգամանքը, որ օրիորդը  
հայերէն մեծ գծաւորութեամբ է խօ-  
սում:

Ջաւեանց, ի միջի այլոց, ձ. Բեւեան-  
ցը կարգաց իւր բանաստեղծութիւ-  
նը «Քուհակ» վերնագրով, իսկ տ.  
Լիլիցկայա շատ աղող երգեց հայերէն  
«Լեւ ճամար չէ» երգը: Ջաւեանց յետոյ  
կայացաւ պարահանդէս: Երեկոյթը ան-  
ցաւ աշող և լաւ տպագրութիւն թողեց  
հանդիսականների վրայ: Այս վերջիններս  
գլխաւորապէս հայեր էին, բայց կա-  
յին և ուրիշ ազգերից:

Թէպէտ դեռ օրոշ յայտնի չէ, թէ ինչ-  
քան մուտք է եղել, բայց կարելի է ա-  
նել, որ ծախքը լրացնելով, մի քանի  
հարկեր բուրդ կը մնայ:

Ի դէպ մի քանի խօսք ասենք  
տեղիս հայ հասարակութեան մասին:  
Օդեսայում բնակուող հայերը մեծ-  
մասամբ հայերէն խօսել չգիտեն: Նը-  
րանք խօսում են կամ ուսներն կամ  
Թուրքերէն: Բայց կարելի է յուսալ, որ  
մօտիկ աղագայում այստեղի հայերի դը-  
րութիւնը ղէպի լաւ կը փոխուի: Տես-  
նելով, թէ ինչպիսի եւանդով հօյ հա-  
սարակութիւնն աշակցեց վերոյիշեալ ե-  
րեկոյթին և աչքի առաջ ունենալով մի  
քանի ուրիշ հանգամանքներ, օր. նրա  
հոգալը տեղիս հայոց ծխական դպրոցի  
մասին, մի քանի տիկնիւնի և օրիորդ-  
ների ջանքը՝ սովորել հայերէն գրել կար-  
դալ և խօսել, և այլն:

ՄԱՏՆԱԹՅՈՒՆԻՆ

Յովհաննէս Թումանեանց. Բանաստեղ-  
ծութիւններ, Մոսկուա, 1890, գինն է  
35 կոպ.

Վերջին չորս ամսուայ ընթացքում  
առանձին կերպով բազմաթիւ են մեզ

նախնեաց գրութիւնը, որ ասում է ինչ-  
պէս կուգին արտասանի, բայց միայն  
նախնեաց գրութիւնը պահել:—Էլ ինչ-  
պէս է պատահում, որ նա ինքը՝ պ. Ա-  
ղայանը միևնոյն յօդուածի մէջ, իւր ա-  
սածը չի գործադրում և ուրիշ վերաբը-  
մամբ: Ինչու, միթէ նախնեաց գրութեան  
մէջ մեղաւոր է միայն ու—գրութիւնը:  
Թող խեղճ ուրիշ գրութեանն էլ հաւա-  
սար աչքով մտիկ ապ, ինչպէս միւս  
տառերով գրութեանն է մտիկ տալիս:  
Ինչպէս պահանջում է միւս տեսակ գրու-  
թիւններն անխփոխ պահել, թող ուրիշ  
գրութիւնն էլ անխփոխ պահել, ինչպէս  
կուգի արտասանի նուէր, թէ նուէր, թէ  
նուէր, թէ նուէր կամ նուէր, բայց այն  
գրութիւնը գրել, որով մեր նախնեաց ղրեւ  
են, որովհետև նա ասում է՝ մինչև ան-  
գամ չընդհանուր ազգային գրականու-  
թեան մէջ տալիս ձայնը, փոխուի էլ,  
նոյն տառը պիտի շարունակի գրութիւն  
ուրիշներն անխփոխ պահել, թող ուրիշ  
գրութիւնն էլ անխփոխ պահել, ինչպէս  
կուգի արտասանի նուէր, թէ նուէր, թէ  
նուէր, թէ նուէր կամ նուէր, բայց այն  
գրութիւնը գրել, որով մեր նախնեաց ղրեւ  
են, որովհետև նա ասում է՝ մինչև ան-  
գամ չընդհանուր ազգային գրականու-  
թեան մէջ տալիս ձայնը, փոխուի էլ,  
նոյն տառը պիտի շարունակի գրութիւն  
ուրիշներն անխփոխ պահել, թող ուրիշ  
գրութիւնն էլ անխփոխ պահել, ինչպէս  
կուգի արտասանի նուէր, թէ նուէր, թէ  
նուէր, թէ նուէր կամ նուէր, բայց այն  
գրութիւնը գրել, որով մեր նախնեաց ղրեւ  
են, որովհետև նա ասում է՝ մինչև ան-  
գամ չընդհանուր ազգային գրականու-  
թեան մէջ տալիս ձայնը, փոխուի էլ,  
նոյն տառը պիտի շարունակի գրութիւն  
ուրիշներն անխփոխ պահել, թող ուրիշ  
գրութիւնն էլ անխփոխ պահել, ինչպէս  
կուգի արտասանի նուէր, թէ նուէր, թէ  
նուէր, թէ նուէր կամ նուէր, բայց այն  
գրութիւնը գրել, որով մեր նախնեաց ղրեւ  
են, որովհետև նա ասում է՝ մինչև ան-  
գամ չընդհանուր ազգային գրականու-  
թեան մէջ տալիս ձայնը, փոխուի էլ,  
նոյն տառը պիտի շարունակի գրութիւն  
ուրիշներն անխփոխ պահել, թող ուրիշ  
գրութիւնն էլ անխփոխ պահել, ինչպէս  
կուգի արտասանի նուէր, թէ նուէր, թէ  
նուէր, թէ նուէր կամ նուէր, բայց այն  
գրութիւնը գրել, որով մեր նախնեաց ղրեւ  
են, որովհետև նա ասում է՝ մինչև ան-  
գամ չընդհանուր ազգային գրականու-  
թեան մէջ տալիս ձայնը, փոխուի էլ,  
նոյն տառը պիտի շարունակի գրութիւն  
ուրիշներն անխփոխ պահել, թող ուրիշ  
գրութիւնն էլ անխփոխ պահել, ինչպէս  
կուգի արտասանի նուէր, թէ նուէր, թէ  
նուէր, թէ նուէր կամ նուէր, բայց այն  
գրութիւնը գրել, որով մեր նախնեաց ղրեւ  
են, որովհետև նա ասում է՝ մինչև ան-  
գամ չընդհանուր ազգային գրականու-  
թեան մէջ տալիս ձայնը, փոխուի էլ,  
նոյն տառը պիտի շարունակի գրութիւն  
ուրիշներն անխփոխ պահել, թող ուրիշ  
գրութիւնն էլ անխփոխ պահել, ինչպէս  
կուգի արտասանի նուէր, թէ նուէր, թէ  
նուէր, թէ նուէր կամ նուէր, բայց այն  
գրութիւնը գրել, որով մեր նախնեաց ղրեւ  
են, որովհետև նա ասում է՝ մինչև ան-  
գամ չընդհանուր ազգային գրականու-  
թեան մէջ տալիս ձայնը, փոխուի էլ,  
նոյն տառը պիտի շարունակի գրութիւն  
ուրիշներն անխփոխ պահել, թող ուրիշ  
գրութիւնն էլ անխփոխ պահել, ինչպէս  
կուգի արտասանի նուէր, թէ նուէր, թէ  
նուէր, թէ նուէր կամ նուէր, բայց այն  
գրութիւնը գրել, որով մեր նախնեաց ղրեւ  
են, որովհետև նա ասում է՝ մինչև ան-  
գամ չընդհանուր ազգային գրականու-  
թեան մէջ տալիս ձայնը, փոխուի էլ,  
նոյն տառը պիտի շարունակի գրութիւն  
ուրիշներն անխփոխ պահել, թող ուրիշ  
գրութիւնն էլ անխփոխ պահել, ինչպէս  
կուգի արտասանի նուէր, թէ նուէր, թէ  
նուէր, թէ նուէր կամ նուէր, բայց այն  
գրութիւնը գրել, որով մեր նախնեաց ղրեւ  
են, որովհետև նա ասում է՝ մինչև ան-  
գամ չընդհանուր ազգային գրականու-  
թեան մէջ տալիս ձայնը, փոխուի էլ,  
նոյն տառը պիտի շարունակի գրութիւն  
ուրիշներն անխփոխ պահել, թող ուրիշ  
գրութիւնն էլ անխփոխ պահել, ինչպէս  
կուգի արտասանի նուէր, թէ նուէր, թէ  
նուէր, թէ նուէր կամ նուէր, բայց այն  
գրութիւնը գրել, որով մեր նախնեաց ղրեւ  
են, որովհետև նա ասում է՝ մինչև ան-  
գամ չընդհանուր ազգային գրականու-  
թեան մէջ տալիս ձայնը, փոխուի էլ,  
նոյն տառը պիտի շարունակի գրութիւն  
ուրիշներն անխփոխ պահել, թող ուրիշ  
գրութիւնն էլ անխփոխ պահել, ինչպէս  
կուգի արտասանի նուէր, թէ նուէր, թէ  
նուէր, թէ նուէր կամ նուէր, բայց այն  
գրութիւնը գրել, որով մեր նախնեաց ղրեւ  
են, որովհետև նա ասում է՝ մինչև ան-  
գամ չընդհանուր ազգային գրականու-  
թեան մէջ տալիս ձայնը, փոխուի էլ,  
նոյն տառը պիտի շարունակի գրութիւն  
ուրիշներն անխփոխ պահել, թող ուրիշ  
գրութիւնն էլ անխփոխ պահել, ինչպէս  
կուգի արտասանի նուէր, թէ նուէր, թէ  
նուէր, թէ նուէր կամ նուէր, բայց այն  
գրութիւնը գրել, որով մեր նախնեաց ղրեւ  
են, որովհետև նա ասում է՝ մինչև ան-  
գամ չընդհանուր ազգային գրականու-  
թեան մէջ տալիս ձայնը, փոխուի էլ,  
նոյն տառը պիտի շարունակի գրութիւն  
ուրիշներն անխփոխ պահել, թող ուրիշ  
գրութիւ

քեռիներ մեղաւոր չէ այդ երեւոյթի մէջ մեղաւոր է միայն այն յափշտակութեան, այն ծայրայեղ սեռայայտման գեղարուեստը որով մի քանիսն ընդունեցին որ քաւ երեւան գալը որով նրան չնորհալի բանաստեղծներ կարգում դասեցին և մինչև անգամ հաշուեցին նրա չնորհքի գարգացումը տարիներէ, տարուայ չորս եղանակներէ, ամիսներէ, օրերի և նոյն իսկ օրուայ մասերի ընթացքում, ինչպէս թէ մի երեւի ճանձարի մտքի և պղտոր մտքի արտայայտութեան վրայ հոգի բանական փորձեր անելիս լինէին, — և այդ փորձերից այն եզրակացութեան եկան, որ պ. Յովհաննիսեան իւր զգացմունքի արտայայտութեան եղանակով շատ նմանում է երեւել բանաստեղծներին, ուստի և ինքը պ. Յովհաննիսեանը, թէպէտ երիտասարդ, բայց մեծ չնորհք է և մեծ ապագայ ունի: Տպագրեցին այս մասին մինչև անգամ և մեր մեծ բանաստեղծի՝ Ալիշանի վկայութիւնը:

Մեր նպատակը չէ ամենեւին պ. Յովհաննիսեանի բանաստեղծութիւնների մասին բան ասել, այլ մենք այն ենք ուզում ասել, որ պ. Յովհաննիսեանի համար, նրա արժանիքից աւելի, չուայլած գովեստն եղաւ պատճառ, որ օրէջքօր շատանում է մեղանում տաղաչափ բանաստեղծների թիւը, չէ որ այդ գովեստը գրգռեց շատերի արտոբանակը նոյն չկատարած փառքն անանապառ: Պ. Յովհաննիսեանի գովասանները, եթէ մի կողմից ուղում էին իրենց գովալուծներից բաժին հանել և մեր ընթերցող հասարակութեան համար և սրան աւետիք տալ, միւս կողմից՝ ուրիշ բանի համար չէ, գրեւ իրենց բանաստեղծ պ. Յովհաննիսեանի համար պիտի մտածէին, որովհետև ոչ մի բան անպակաս չի մտցնում եղած չնորհքն ու աշխատանքը, որքան չափազանց գովեստը:

Այդ գովեստների վրայ աւելացան և այն փառքի ցոյցները, որ չտեսնուած կերպով արեցին մի գրականական մշակի, մեր մեր բազմաթիւ մասնակիւրներից մէկի Րաֆֆիի համար: Պ. Յովհաննիսեանի արուած գովեստներից զարթնած բանաստեղծները Րաֆֆիի փառքի ձայնով տեղերից վեր թռան, լծեցին իրենց բանաստեղծական սայլերը և օկեցին ճանաչանքով, ձկնապանակով քչելու հն քչելու...

Սակայն կարելի չէ ասել, որ այս չորս տարուայ ընթացքում հրատարակուած բանաստեղծութիւնների մէջ չկան և ուշադրութեան արժանիները, այլովսինների կարգում պէտք է համարել և պ. Յ. Քումանեանի բանաստեղծութիւնները:

Պ. Քումանեանի բանաստեղծութիւնները թուով շատ չեն, ընդ ամենը 23 հատ, որոնցից երկուսը թարգմանութիւն են. բայց այդ մի փոքրիկ հրատարակութիւնից էլ երևում է, որ նրա ուսանաւորները գուրդ չեն բանաստեղծական շնորհքից, թէպէտև այդ շնորհքն առաջին բողբոջի մէջ է դուռ ևս:

Պ. Քումանեանի միայն ու զգացմունքն զբաղում են աւելի ժողովրդական աշխարհով, ժողովրդական կեանքի տրեւելով վիճակի, սոխութիւնի, մտաւարկաւական հաւատալիքները և սրանցից առաջացած կորստաբեր վեպները, պանդխտութիւնը, ժողովրդի կործանումը, թաղամարտիկ ոգու անկումը, — ասին այն ինչիւրիները, որոնք գրաւել են բանաստեղծի սուր ու միջտը, և որոնք գեղեցիկ արտայայտութիւն են դուռ նրա գրուածքների մէջ. մնացածը՝ անձնական զգացմունքները, սէրը, մարդկանց չարութիւնների դարձումը... թոյլ են և սովորական ձևով արտայայտուած:

Պ. Քումանեանի բանաստեղծութեան ընտրող յատկութիւնն է վիպականութիւնը, վէպը նրան աւելի է յաջողում, քան թէ քնարերգութիւնը. նրա գրուածքի ամենագեղեցիկ հատուածներն են «Լուսնի Սարգս», «Մեհրի» և «Ալեք», մանաւանդ վերջին երկուսը, որոնք մի-մի փոքրիկ քերթուածներ (նոթա) են: Մեր

վիպերգական բանաստեղծութեան մէջ այդ երեք քերթուածները չունին իրենց նմանը թէ կենդանութեամբ, թէ զգացմունքների բնականութեամբ և թէ գրաւել, սահուն և, որ զլիստորն է, կանոնաւոր գեղեցիկ լեզուով:

«Մեհրի» նվթը պանդխտութեան յայտնի ցաւից է վերցրած, բայց այդ սովորական յայտնի իրողութիւնները, որ ամեն օր լուսն է կարողում ենք, այնպէս ճարտարութեամբ և գեղարուեստօրէն նորից պատմած է, որ մարդ ամենայն սիրով, առանց ձանձրանալու, կարողում է և կրկին անգամ ուղում է կարողալ և տեսնել թէ ինչպէս Մեհրի, ձանձրացած իւր անկարգ աշխարհում վարած կեանքից, գնում է հեռու բարեկարգ աշխարհը, որ աշխատանք անի և զուցէ իւր կնոջը՝ Մեհրուն էլ տանի այն աշխարհը և այնտեղ հանգիստ ապրեն: Թէ ինչպէս Մեհրին և Մեհրի ծերունի հայրը հաւատարմութեան չեն տալիս, որ Մեհրի պանդխտութեան գնայ. բայց վերջը հայրն աւտում է:

«Փու գիտես, որդի, գնա» Տէր ընդ քեզ»:

Իսկ կինը՝ «Լցուեցի, հեկեկայ Մեհրին դառնալով»... և Մեհրի ձանապարհ են ձգում: Մեհրիի կրած հոգեկան տանջանքները տեսած կարգիներն այնքան կենդանի և սրտաշարժ են նկարագրուած, որ յուզիչ են: Նա հալ ու մաշ լինելով, աչքը ձանապարհին ուղատում է Մեհրին:

«Այս մի ծիտ դառնաւ, թուշեմ ու գնում»:

Գտնել Մեհրի, տեսնել մի անգամ. բայց ով կը տայ ինձ թուշեմ թեկո... Երեւի իմ անամ, երեւի միմի տակ, թէ այս լուսնին նա ինչ է անում: Դո՛ւք ունի արդեօք, յաջող է գնում, Արդեօք մի անգամ ինձ միտն է բերում, Դիտե՛ թէ օրերն ինչպէս եմ համրում: Ով գիտէ, զուցէ այնտեղ մի սիրուն Դանիւմ կ'ընկնի, մոռացաւ Մեհրուն, Կամ, գուցէ, հիւանդ տնորում է հիւսյ, Զորս կողմը նայում իւր Մեհրին հիւսյ, Թէ չար թշնամին, ձեռքը չորանայ: Սուրբ բարձրացրեց Մեհրի վրայ»... Բայց նախազգացական ձայնը, որ, Մեհրին ձանապարհ դնելիս, խոսում էր Մեհրու և ծերունի հոր ականջին, աւտում է նրան:

«Սիրելի Մեհրի... Աչքերդ չցրած, տխուր երգերով Զը յիշես էլ ինձ, մոռացիր, հոգիս, Զը կ'անգնես երկար, չ'նայես ձառիւս, Թէ աչքդ մնայ, \*» կը խաբէ նա քեզ, Թէ յանկարծ չեմբում ունեւան լսես, Հանգիստ սիրելիս, գիշերուան ժամին Դիտե՛ միշտ խաբել խաբուսիկ քանին: Գուցէ թէ գիշերն անդուն աչքերով Ուզես խոսում վիճակս ասողներով... Եւ Մեհրի այլ ևս չի վերադառնում, նրա կ'ըննի ի գուր է սպասում: Մեհրի սպասում է ձանապարհին առաջակի ձեռով, բայց սպասում է հերոսաբար. նրա սպանուելը և թաղուելը վերցուած են ուղղակի իրողութիւնից:

Իսկ և «... Այլուր սկեսաւուն ընկաւ... սրից և խոլոյն հանգաւ, Մերի անէճքի հետ ի միասին Տարան... իւր խոնարհ հարսին»: Սակայն Մեհրին աւագակներինը չի լինում և նա Մեհրի արկնի վրէժը աւտում է իրեն առնանդող աւագակից, որ և Մեհրին սպանողն էր:

«Ճամբայ է տանում գէպի... Այն ճամբու վրայ կայ մի գերեզման, Որ միշտ հայնաքով լուս, որդիս, Անցուորդի ինչորում է մի ողորմ... Դա Մեհրի գերեզմանն է: «Այլուր ի՞նչա թուրը, նրա հետ Մեհրին Մի թոյլ ճիշ հանեց խանչալը ձեռին, Արդժբ պատատած, արկնաթաթաւ, Մեհրի մնալը ճամբորդի գալու նրան է:

\*) Աչքի մնալը ճամբորդի գալու նրան է:

Մեհրի չիւմի վրայ վայր ընկաւ. Վայր ընկաւ, մեռաւ նա: Ստեղծ, Եւ երեք դարձաւ մի գերեզման... Վայր օսում (Վերջը հետեւալ համարում):

ՄԵՐ ԳՊՐՈՅՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ներկայումս մեր գրողական գործերը շատ դանդաղ քայլերով են առաջ գնում: Մեր գրողները ցանկալի առաջադիմութիւն չեն ցոյց տալիս: Հայ հասարակութեան տաճած յոյսերը չեն արդարացնում և պահանջները չեն կատարում: Այդ է պատճառը, որ շարունակ լրագիրների միջոցով գանապան տեղիւրից բողոքներ և գանապաններ են լուսն թէ հոգաբարձութեան և թէ ուսուցչական խմբերի վերաբերութեամբ: Որպէս դաւաճական ուսուցիչ, սուրբ պարտք եմ համարում մեր գրողների առաջադիմութեան արգելք հանդիսացող գրականոր պատճառները հրապարակ հանել: Եւ զրանց վրայ դարձնել մեր արժանապատիւ վերաբերութեան ուշադրութիւնը:

Ի նկատի ունենալով մեզ չըջապատող հանգամանքները, կարող ենք ասել, որ հիմա մենք ունենք բաւական թիւով գրողներ և սպասածից էլ աւելի շատ ուսուցիչներ: Բայց բանը չափաւորապէս մէջ չէ՝ այլ որակով եման: Ա. Եւսիմանում հրատարակուած ուսուցչական ցուցակից երևում է, որ մեր այժման ուսուցիչների և վարժուհիների թիւը համեմատելով մեր գրողների թիւի հետ, խրաբանչիւր ուսումնարանին ընկնում է մի քանի ուսուցիչ և վարժուհի: Սրանից պէտք է եզրակացնել, որ այս տարի ոչ մի տեղ ուսուցիչների կարծաթութիւն երբեք չպէտք է լինի և շատերը, տեղ գտնելու համար, անշուշտ պէտք է սրան նրան աղաչանք ու պաշտօնաբեր անելիս: Սակայն հակառակն ենք տեսնում: Շատ գիւղերի մինչև այսօր մնացել են առանց ուսուցիչների: շատ տեղեր ուսումնարաններ են բացուել, բայց ուսուցիչներ չկան: Ուսուցիչներ են հարկուոր, գանապան կողմից ուսուցիչներ են պահանջում, սակայն ուսուցիչներ չեն ձարւում: Եւսիմանցի մանկատանը դարձուցած կը հարցնի: Ապա ուր են մեր ուսուցիչները, որտեղ են, ինչ գործով են զբաղում, որ շատ ուսումնարաններ մեղանցել են ստանց ուսուցիչների: Մի թէ մենք այնքան գրողներ ունենք, որ մեր այժման ուսուցիչները չեն բաւականանում: Ոչ, ճատերն ուսուցչական ցանկի մէջ են մտել, բայց հիմա ուրիշ տեղիւ՝ ձեռնառու գործերով են զբաղում: Մի մասն էլ լոկ անուան համար է ցանկի մէջ մտել: Սրանք եթէ իրենց քեթի տեղ են գտնում, խոս յանձն են առնում ուսուցչութիւն անելու: Իսկ եթէ ոչ՝ ինչ կարիք կայ գնալ գիւղերը և գանապան դժուարութիւնների հանդիպել: Ճատերն էլ ստիպուած են ուսուցչութիւն անում, որպէս զի մի կերպ փող ձեռք բերեն, ապա ուրիշ ինչ գործով պարագին, քան որ ուրիշ ոչինչ չկան: Այդպիսի ուսուցիչների միակ նպատակը լինելով որքան կարելի աւելի կարճ ժամանակ միջոցում շատ փող ձեռք բերել, երբեք չեն համաձայնում ջնջին ուժիկով գիւղերը գնալ:

Սակայն առ հասարակ մեր ուսուցիչներից և վարժուհիներից ոչ ոք չէ ցանկանում գիւղերը գնալ, այլ լաւ թէ վատ, շատ թէ քիչ լինի, միայն քաղաքներում լինեն: Գիւղերը գնացողները լինում են նրանք, որոնք նվթական կողմից շատ նեղ դրութեան մէջ են զուրնում: Դրանք են ճարտահանալ համաձայնում ապրել գիւղերում: Կարծես մեր ուսուցիչների համար է առնալ հայկական այս առածները: «Խաչը տէրը զօրաւոր կ'անի, ով տէրաւոր է նա զօրաւոր է»:

Թէ որքան տարածուած է ինստիտութիւնը և բարեկամութիւնը մեր գրող-

ներում, ցանկալի էր, որ հետաքրքրուողները փորձի համար ժաման մի դաւաճական ուսումնարան, և անձամբ կը տեսնեն մեր տաճի ճարտարութիւնը, որ այդտեղի ուսուցչական խմբի անդամներից գտնելով երկուսը սրահնա օգնութեամբ են տեղ տալից այդ ուսումնարանում: Խը՝ նամութիւնն ու բարեկամութիւնն են գլխաւոր չարիքի պատճառները, որ մեր գրողներում տիրում է կուսակցական հոգեւորից միշտ առաջնութեան գանապան տարածանութիւններ, խոտլութիւններ և երկպառակութիւններ: Ուսուցչական խումբը կուսակցութիւնների բաժանուելով, էլ ինչ տեսակ իրենց կոչմանն անվայել բաներ տես, որ չեն անում միմանց վեպակու համար, որպէս զի մէկ կամ միւս կուսակցութիւնը գրողներում ազդեցիկ դիրք ձեռք բերի: Ահա այդ է գլխաւոր պատճառը, որ մեր գրողներում չարութեան նորմուր ուսուցչական խմբեր են կազմում և ցրուած և տուժող լինում է միշտ հայ հասարակութիւնը, հայ մանուկները, գրողները:

Մեր գրողներին գգալի վեպներ են պատճառում մեր ուսուցիչների առաջնական կեանքը և հետզհետէ փորձուած ու բարեխիղճ ուսուցիչների առաջարկից հեռանալը: Եւ քաղաքներ ուսուցիչ ով կուզէ լինի նա, եթէ չէ ցանկանում առաջնական տարի պարագայ-տարագ թափաւել, սրտից-տարից փողոցները չափելով ստիպուած պէտք է դուռ դարձնում եղած ժամանակն իւր համար մի տեղ ձարել: Հայ ուսուցիչներին կարծես վիճակուած չէ երկար ժամանակ մի տեղ մնալ, միշտ օտարութիւնն մէջ է նա, միշտ կեանքի դաճումն լինում և ցատկաւոր են նրանցից: Եւ չաւ ու քիչ լրագրուոր է այն ուսուցիչը, որ ունի մի նշանաւոր բարեկամ, որի չնորհիւր մի կերպ տեղ է ձարում և մի կերպ գլխիւր պահում է: Ով որ դուրի է բարեկամութիւնից, նրա վիճակը կախում է նախախաճութեան կամրից:

Մեր գրողներում ամեն տարի նոր ուսուցչական խմբի կազմուելով, մի խումբն աշխատում է անպատճառ իւր յիշատակն և անունը թողնել գրողում: Ուստի և նրանք աշխատում են իրենց նախորդի արածն ու սխառը փոխել, քանզի ու իրենց ուղղութիւնը մտցնել, որքան էլ առաջինը լաւ լինի և իրենք այդ համարում լինին: Այդ փոխութեան ձեռք ձեռք փոխարար կայանում է սրանում, — ընդունած ձեռնարկները փոխել, նոր ուղղարթութիւն մտցնել, դաներ բաժանել, դատերի տեղութիւնն ժամանակը շատացնել կամ պակասեցնել, գտնուելովների ժամանակամիջոցը որոշել, նոր պատիմներ, նոր ուղղութիւն և չտեսնուած նոր կոչմաններ մտցնել, և այլն: Ինչ առաջադիմութիւն կարող են ցոյց տալ այն աշակերտներն ու աշակերտները, որոնք մինչև ուսումնարանի դառնութեան աւարտելը, մի որ և իցէ առարկայից մի քանի ուսուցիչների ձեռք են ընկնում և մի քանի տեսակ ուղղարթութիւն են ստիպում: Յաճախ այդպիսի բաներ մի ան պատահում, որ մի գրողներում էլ առարկայից մի քանի ուսուցիչներ կան և մի առարկայն մինչև կանոնաւոր դասեր տալը նոյնպէս մի քանիսի ձեռք է ընկնում: Կրկին հարցնում ենք, Ի՞նչ առաջադիմութիւն, ինչ գարգացում և ինչ լուսաւորութիւն պէտք է լինի այդ բողոքից:

Մեր գրողներում կանոնաւոր դաստարածութեան միշտ ուշ է սկսում, շատ քնքաւ էլ նայմեր աւելի, որովհետև գրողներում ուսումը դադարելուց յետոյ ուսուցիչները թողնում են իրենց պահածատելին ու հեռանում վաղօրք չը՝ յայտնելով իրենց միայն և հեռանալու մասին: Դա լինում է ուսման ժամանակը, շատ ուսուցիչներ տղատում են հոգաբարձութեան որոշմանը, իսկ հոգաբարձներն էլ ուսուցիչների վերադարձին Անցնում է ժամանակը: Վերջապէս յայտնում է, որ թէ ուսուցիչները

հոգաբարձուներին և թէ հոգաբարձուներն ուսուցիչներին, մէկ-մէկուց անաւզեալ վարձել ու վարձուել են: Սրանից էլ խոս պակաս տարածանութիւններ չեն ծագում: Դասերի ուշ սկսուելուն քիչ չեն նպաստում և աշակերտների անկանոն ընդունելութիւնները: Շատ տեղեր իրենց յարմարութեանը նայելով, մի որդեալ ժամանակ չկայ (եթէ կայ էլ լոկ անուսնով է) աշակերտներ ընդունելու համար: Այլ ամեն ժամանակի երբ պատահում է, որ գրողներում տեղ կայ, մանաւանդ նվթական կողմից անապահով գրողներում, ամբողջ տարին միշտ ընդունելութիւններ են լինում: Նվթական կողմից անապահով գրողներում միշտ կարելի է տեսնել ծրագրով որոշածից փոքր, մեծ և մի քանի տարի մի դասարանում մնացած աշակերտներ և որդեալ թիւից աւելի շատ: Դասատուներ լինում է աշակերտներով տեղ չկայ նստելու: Մի քանիսը նստած են, մի քանիսը կանգնած, շատերն էլ տեղի համար կուտում են: Արդեօք ով պէտք է այս բողոքի մասին հոգայ, եթէ ոչ մեր թեմական արժ. տեսուհիները, որոնց ուշադրութիւնն էլ ուղում ենք հրաւիրել սոյն յօդուածով:

Յ. Գապա:

## Ք Ա Ղ Ա Բ Ա Կ Ա Ն

ՊՅՐՆԵԼԻ ԶԱՌԸ. — Պարնէլը, Իրանի այդ գահաւեժ եղած «Թագաւոր», ինչպէս այժմ կոչում են նրան, Իւրիւրը, նաեւ ժամանակ, որտեղ ժողովուրդը նրան մեծ ոգևորութեամբ է ընդունել: Տեսնելով ճառն է խօսել: «Սիրելի հայրեր, նախնիներ, մենք, ես կարծում եմ, մեծ ճգնաժամի մէջ ենք, բայց ով է այդ ճգնաժամի պատճառ եղողը: Եւ արդեօք (բայցականութիւններ՝ «նչ») Զը լինի, թէ դուք (Ձայներ՝ «Դադարներ») պատահաւ Դադարներ: Պատահաւ երեսպաշար»: Կը զայ ժամանակ, երբ կ'ընկնայ, թէ մեր ժողովրդին վեպանակար այս տարափելի գործի մէջ մեղաւորն ով է, կը զայ ժամանակ, երբ կ'ընկնայ, թէ ում վրայ պէտք է ընկնի խայտառակութիւնը ու յանցանքը, որ այժմ ինձ վրայ են ուղում թափել: Ինչ վերաբերում է այդ գործին վերաբերալ Դադարների բռնած ընթացքին, Պարնէլը կարծիքով, աղատամբով կուսակցութեան պարագլուխ գարնանը բնականաբար տարակուսանք է պատճառում: Ակնարկելով Օ'Շիի գործի մասին կայացած դատարանի վճիռը, Պարնէլը տապա. «Շոյնքերի Երկ կայացած դատարանի վճիռը, որ այժմ ճգնաժամի իսկական պատճառն են համարում, Բայց ինչու Կարդատունն այն ժամանակ և ի՞նչ ինձ հետ բարեկամաբար չէր խօսում, ինչպէս այնպէս եւսանալով այժմ է անում: (Միժառ) Ինչու այն ժամանակն և եթ նա չտապ ինձ, որ կուսակցութեան պարագլուխ մնալ իրանական և անդլական շահերի համար վաճաղաւոր է դարձել: Ինչու նա Զ օր սպասեց, նախ քան կը խզէր իւր լուռութիւնը: Եւ ինչու նախ քան կը խօսէր, նա թոյլ տուաւ, որ դուք և ձեր բարեկամներն արտայայտէիք ձեր հաւատարմութիւնը դէպի ինձ: Եւ չեմ կարող ձեռք այդ բացատրել, իսկ նա հրամարում է այդ բացատրութիւնը տալուց, բայց ինչ վերաբերում է ինձ, եթէ Զ օրուայ ընթացքում Դադարները (սուր) խօսքով, նշանով կամ չնշանով ինձ անխաբիւր, որ իմ հեռաւայրս առ ժամանակ կամ ընդ միշտ անհրաժեշտ է (աղաղակներ՝ «նչ մի բանի համար, երբեք»), ես կը շտապել խորհրդակցելու ընկերներին հետ, որպէս զի ապուրի նրանց իրենց դժուար դրութիւնը: Զաշխատելով Դադարներն առաջնորդող չարժաւորները բացատրել, Պարնէլը նկատեց սակայն, որ վերջին անցքերի ճիշտ գնահատումը համար ի նկատի պէտք է, ունեալ Դադարների դրութիւնն եւ կուսակցութեան վերա-

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 10-го Декабря 1890 г. *Чაქრაძე დიმიტრი გრიგოლის ძე* Типографія конторы газеты Кавказъ, Гол. пр. д. Читахова